

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**кандидата економічних наук, наукового співробітника відділу
регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього Національної академії наук України»
Нестор Ольги Юріївни**

на дисертаційну роботу Чопика Юрія Євгеновича «План Маршалла» для
України: інвестиції та макроекономічна допомога»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29
«Міжнародні відносини»

**Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими
програмами, планами, темами.** Питання повоєнної відбудови України
належить сьогодні до найбільш затребуваних напрямів економічної науки.
Четвертий рік поспіль національна економіка функціонує в умовах збройної
агресії, яка спричинила руйнування виробничої та соціальної інфраструктури,
безпрецедентні демографічні втрати й тривале скорочення продуктивності.
Обсяги ресурсів, потрібних для відновлення, істотно перевищують внутрішні
фінансові можливості держави, тож вагомим стає питання логіки розподілу та
контролю залучених із цією метою коштів.

Саме тут важливо проаналізувати План Маршалла, який залишається
найбільш вивченим і водночас найменш операціоналізованим для українських
умов прецедентом організованого повоєнного відновлення. Наукова
література здебільшого розглядає його або в історичному, або в
геополітичному ключі, тоді як спроби перевести його принципи у площину
прикладних механізмів для України мають фрагментарний характер.
Дисертант обрав шлях від систематизації історичного досвіду до формування
комплексної моделі відбудови у сучасних умовах. Такий вибір теми є
обґрунтованим і своєчасним.

Додаткової актуальності темі надає те, що Україна, на відміну від
повоєнної Німеччини, змушена відновлюватися за збереження безпекових
загроз та одночасно розв'язувати завдання економічного зростання,
євроінтеграції та нарощування обороноздатності. Варто зазначити, що у
постконфліктних підходах ці завдання зазвичай розглядаються послідовно, а
не паралельно, що лише підкреслює вагомість теми дослідження.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем кафедри
міжнародних економічних відносин Західноукраїнського національного

університету, зокрема пов'язана з науково-дослідною роботою «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки», реєстраційний номер № 0123U102609.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими. Теоретичним підґрунтям роботи слугують концепції міжнародних економічних відносин, теорії повоєнного відновлення економік та наукові підходи до залучення макроекономічної допомоги й іноземних інвестицій у постконфліктних умовах.

Методологічний апарат дослідження підібрано відповідно до поставлених завдань. Історичний метод використано для аналізу еволюції підходів до відбудови й безпосередньо реалізації Плану Маршалла. Методи аналізу, синтезу, наукового узагальнення забезпечили систематизацію теоретичних концепцій і ролей акторів відбудови. Компаративний метод застосовано для зіставлення економічних наслідків воєн для двох країн, що порівнюються. Окремо варто відзначити інструментарій для кількісного аналізу: порівняння індексованих траєкторій, розрахунок середньорічних темпів зростання (CAGR), застосування закону Оукена та побудову композитного індексу відновлення. Останній є найбільш самостійним методичним елементом роботи, оскільки дозволяє звести різномірні показники до єдиної шкали й порівнювати траєкторії відновлення економік у різних часових і контекстуальних вимірах.

Емпірична база дослідження є репрезентативною та включає дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, ООН та її спеціалізованих установ, статистичних порталів, а також офіційні матеріали Кабінету Міністрів України. Висновки узгоджуються з результатами емпіричного аналізу, а логіка викладу є послідовною. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, що засвідчує ґрунтовне опрацювання вітчизняного та зарубіжного наукового доробку.

Оцінка достовірності та новизни одержаних результатів дисертаційної роботи. Достовірність результатів забезпечується теоретичною і методологічною обґрунтованістю дослідження, а також апробацією його результатів на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях і публікацією основних положень у фахових виданнях України та у виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі даних Scopus.

Наукова новизна дисертації полягає у розвитку теоретичних засад формування механізмів післявоєнної відбудови економіки України на основі залучення макроекономічної допомоги та зовнішніх інвестицій із урахуванням досвіду реалізації Плану Маршалла. До найвагоміших результатів, що визначають особистий внесок здобувача, належать:

- 1) Обґрунтування та емпіричне підтвердження гіпотези про застосовність ключових підходів Плану Маршалла до повоєнної відбудови України, здійснене через кількісне зіставлення динаміки ВВП, безробіття, втрат людського капіталу та інфраструктурних збитків, із пропозицією формування прозорого механізму підзвітності використання макроекономічної допомоги та інвестицій.
- 2) Вдосконалення понятійно-категоріального апарату, зокрема визначення «повоєнної відбудови» як комплексного процесу економічного, інституційного та безпекового відновлення держави після або під час воєнного конфлікту; вдосконалення принципів відбудови через уведення принципу безпекової диверсифікації економіки; вдосконалення підходів до адміністрування макроекономічної допомоги, що поєднують зовнішній моніторинг з боку партнерів із визначенням єдиного відповідального виконавчого органу в Україні; посилення наукових підходів до побудови комплексної моделі повоєнного відновлення, яка інтегрує макроекономічну підтримку, безпекову стабілізацію та євроатлантичну інтеграцію.
- 3) Розвиток теоретичних підходів до систематизації повоєнних практик відбудови; розвиток трактування Плану Маршалла як взаємопов'язаного набору компонентів, що включають макрофінансову, інституційну та інвестиційну підтримку; розвиток наукових підходів до розуміння ролей акторів відбудови; розвиток положень щодо взаємозв'язку воєнних конфліктів і динаміки іноземних інвестицій, та підходів до визначення перспективних секторів залучення прямих іноземних інвестицій в Україну на повоєнному етапі.

Значення результатів дослідження для науки та практики.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження механізмів повоєнного економічного відновлення держав у системі міжнародних економічних відносин, уточненні понятійно-категоріального апарату та розробленні комплексної моделі повоєнної відбудови України.

Практичну цінність становить те, що теоретичні положення дисертантом було розвинуто до конкретних прикладних рекомендацій, придатних для використання органами державної влади, місцевого самоврядування та міжнародними організаціями. Це підтверджується впровадженням результатів дослідження:

- 1) у діяльності міжнародної організації «Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів», довідка № 415 від 11.03.2025 р.;
- 2) в ініціативах з відновлення м. Тернополя (Тернопільської міської територіальної громади), довідка № 44/2 від 02.06.2026 р.;
- 3) у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні конфлікти» та «Геополітичні виміри міжнародних економічних відносин», довідка № 126-31/1361 від 29.05.2026 р.

Повнота викладу наукових положень, рекомендацій, та висновків дисертації у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дослідження Чопика Ю.Є. з достатньою повнотою висвітлені в наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, з яких особисто автору належить 3,45 друкованого аркуша, зокрема 4 статті у фахових виданнях України та 1 стаття у міжнародному науковому виданні; 2 статті індексовано в наукометричній базі Scopus. Результати дослідження також апробовано на 8 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Кількість, рівень і тематична спрямованість публікацій відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а зміст публікацій узгоджується з основними положеннями дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Зіставлення змісту анотації та основних положень дисертації Чопика Ю.Є. свідчить про їх узгодженість щодо методології дослідження, ключових ідей, способів аргументації та одержаних результатів. За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація Чопика Ю.Є. є цілісним, логічно вибудованим дослідженням і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 255 сторінок, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292. Робота містить 46 рисунків і 2 таблиці; ілюстративний матеріал органічно вбудований у текст і полегшує сприйняття результатів аналізу. Список використаних джерел налічує 310 найменувань. Завдання дослідження узгоджені з метою, об'єктом і предметом, а їх послідовне вирішення забезпечує досягнення поставленої мети.

Перший розділ «Теоретичні аспекти макроекономічної допомоги та інвестицій для повоєнної відбудови країн-учасників військових конфліктів» виконує роль теоретико-методологічної основи дослідження. Здобувач упорядковує типологію збройних конфліктів та їх наслідків для держав і систематизує теоретичні підходи до повоєнного відновлення. Варто відзначити, що автор не обмежується прикладним кутом зору, а спирається на теоретичне осмислення економічної природи війни. Обґрунтованим та важливим є висновок про відсутність універсальної моделі відбудови, придатної для всіх постконфліктних контекстів. У той же час, автор відзначає наявність стійкого набору напрямів, які повторюються у більшості випадків, і включають структуровану макроекономічну допомогу, залучення інвестицій, інтеграцію до регіональних і глобальних економічних структур, та перебудову інституцій. Заслуговує на увагу й те, що здійснений здобувачем широкий історичний огляд прецедентів міжнародної допомоги ХХ ст. не зводиться

лише до Плану Маршалла і протиставляє йому модель, реалізовану в радянській зоні впливу. Це дозволяє показати, як вибір логіки відбудови визначив подальший розвиток Європи. Окремим здобутком підрозділів 1.2 і 1.3 вважаю систематизацію ролей акторів відбудови: міжнародних фінансових організацій, держав-партнерів, приватного сектору, громадянського суспільства та неурядових організацій, та обґрунтування тези про те, що збройний конфлікт різко знижує інвестиційну привабливість країни у короткостроковому періоді, тоді як повоєнний етап здатен формувати вікно можливостей для припливу ПІІ.

Другий розділ «Компаративний аналіз наслідків Другої світової війни для Німеччини та російської військової агресії для України» є важливим емпіричним фундаментом роботи. Дисертант послідовно аналізує наслідки війни для Німеччини як держави-агресора, оцінює втрати України та зіставляє обидва випадки за широким колом індикаторів. Переконаливою є та частина аналізу, що стосується боргового навантаження, цінової динаміки й масштабів фізичної руйнації: автор показує співмірність рівнів зовнішнього боргу щодо ВВП, подібний характер розгортання інфляційних процесів та втрати виробничих потужностей, з урахуванням окупації промислових регіонів і системних ударів по енергетичній інфраструктурі. Окремо варто відзначити методологічний підхід автора до аналізу виявлених збігів. Застосувавши закон Оукена, здобувач доводить, що подібність динаміки безробіття є радше статистичною, ніж структурною, оскільки її зниження в Україні значною мірою зумовлене виїздом робочої сили за кордон. Також зафіксовано ключову розбіжність: якщо промисловість Західної Німеччини у повоєнні роки стрімко зростала, то українська не може повноцінно розвиватися через війну, що триває. Самостійне наукове значення має висновок про багатократно вищу інтенсивність зовнішньої підтримки України порівняно з рівнем підтримки Німеччини за Планом Маршалла, який водночас окреслює масштаб проблеми зовнішньої залежності. Такий підхід істотно підвищує довіру до центральної гіпотези дослідження.

Третій розділ «Формування міжнародного консенсусу щодо «Нового Плану Маршалла» для відбудови України як жертви повномасштабної російської військової агресії» має виражений прикладний характер і є найбільш затребуваним практикою. У підрозділі 3.1 автор розглядає архітектуру макрофінансової підтримки, яка вже частково діє, насамперед інструмент Ukraine Facility, та обґрунтовує логіку її продовження. Практично значущим є підхід до синхронізації відбудови з процесом вступу до ЄС через прив'язку відбудовчих завдань до переговорних кластерів: здобувач доводить, що відбудова та євроінтеграція мають реалізовуватися не паралельно, а як єдиний процес. Слушними є пропозиції створити сучасний аналог Управління економічної співпраці для моніторингу відбудови й наділити єдину структуру чіткими повноваженнями у цій сфері. У підрозділі 3.2 розкрито роль макрофінансового забезпечення війська як чинника справедливого і тривалого миру; тут заслуговує на увагу аналіз модернізації оборонно-промислового комплексу як самостійного інвестиційного напрямку та можливостей співпраці

з європейськими оборонними програмами. Підрозділ 3.3 присвячено репараційним механізмам та залученню інвестицій у конкретні сфери. Автор оперує актуальними оцінками збитків і потреб у відновленні та докладно аналізує потенціал заморожених активів країни-агресора, зокрема дискусію щодо репараційної позики. Важливим для розділу є авторський принцип безпекової диверсифікації економіки, що орієнтує структуру національного господарства насамперед на стійкість і автономність у критичних секторах, а не лише на максимізацію ефективності.

Загалом дисертація є завершеною, внутрішньо узгодженою науковою працею. Розділи пов'язані між собою, висновки впливають із проведеного аналізу, а рекомендації мають чітке обґрунтування. Робота відповідає вимогам до змісту й оформлення дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу загалом, вважаю доцільним висловити окремі зауваження.

1. У підрозділі 3.1 обґрунтовано доцільність адміністрування макроекономічної допомоги через єдиний відповідальний виконавчий орган. Водночас поза докладнішим розглядом залишається питання здатності інституційної системи України ефективно освоїти безпрецедентні за обсягом ресурси. Історичний досвід свідчить, що обмеженням відбудови часто є нестача не коштів, а спроможності їх освоїти. Доцільно було б розкрити те, які саме інституційні передумови мають бути створені для того, аби запропонований механізм запрацював.

2. Запропонована модель повоєнного відновлення побудована переважно на загальнонаціональному рівні. Проте руйнування в Україні розподілені вкрай нерівномірно: прифронтові та деокуповані території, з одного боку, і відносно безпечні західні регіони, з іншого, перебувають у принципово різних стартових умовах. Видається доцільним чіткіше окреслити територіальний вимір відбудови та роль органів місцевого самоврядування і територіальних громад як самостійних акторів цього процесу.

3. Вибір Плану Маршалла як базового прецеденту є зрозумілим, однак у роботі бракує розгорнутої аргументації, чому саме цей історичний кейс, а не хронологічно ближчі до нас приклади постконфліктного відновлення (Балкани, Ірак, Кувейт), покладено в основу моделі для України. Порівняльне обґрунтування такого вибору посилює б позицію автора.

4. Запропонована комплексна модель повоєнного відновлення описує архітектуру відбудови загалом, проте її часовий вимір окреслено недостатньо чітко. Доцільно було б розмежувати етапи короткострокової макроекономічної стабілізації, середньострокової відбудови інфраструктури та довгострокової структурної модернізації економіки, оскільки кожному з них притаманні різні інструменти фінансування та пріоритети. Така етапність підвищила б операційну придатність моделі.

5. З огляду на переважання графічного матеріалу (46 рисунків проти 2 таблиць) окремі компаративні масиви даних, зокрема результати зіставлення макроекономічних показників Німеччини та України, доцільно було б додатково подати у табличній формі, що полегшило б читачеві безпосереднє порівняння числових значень.

Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Чопика Юрія Євгеновича на тему «План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання у сфері міжнародних економічних відносин – розроблено теоретичні засади та прикладні механізми повоєнної відбудови України на основі залучення макроекономічної допомоги та іноземних інвестицій із урахуванням досвіду реалізації Плану Маршалла.

Актуальність теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, повнота їх викладу в наукових публікаціях та рівень апробації свідчать, що дисертація на тему «План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а також вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Чопик Юрій Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» з галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу
регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

Ольга НЕСТОР

«22» липня 2026 р.

Лідарше Ольго Нестор

Завдувач відділу кадрів

22.07.2026

